

Slimību profilakses un
kontroles centrs

HIV un atkarību problemātika riska grupu pētījumos Latvijā

Diāna Vanaga
Atkarību slimību riska analīzes nodaļas
pētniece

2018. gada 19. oktobris

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Riska grupu pētījumi

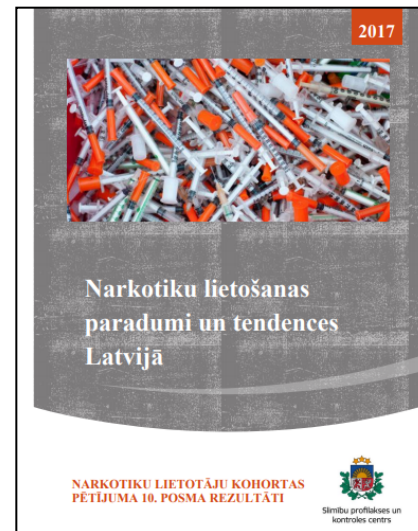
- 1) Narkotiku lietošanas paradumi un tendences. Kohortas pētījums;
- 2) Atkarību izraisošo vielu lietošana ieslodzījuma vietās.

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Narkotiku lietotāju kohortas pētījums

<https://spkc.gov.lv/lv/statistika-un-petijumi/petijumi-un-zinojumi/atkaribu-slimibas/petijumi>

Par pētījumu:

- kopš 2006. gada, reizi gadā / reizi divos gados;
- piecās ģeogrāfiskajās teritorijās (Rīgā, Jūrmalā, Ogrē, Liepājā un Bauskā);
- atlases lielums: ~550 problemātiski narkotiku lietotāji;
- kopš 2012.gada testēšana (HIV, VHC, VHB, sifiliss).

Īsumā par pētījuma respondentiem:

- lielākoties vīrieši (sievietes – aptuveni trešā daļa);
- vidējais vecums 37,1 gads (lielākais īpatsvars vecuma grupā 35-39 gadi);
- lielākoties krievu tautības;
- lielākā daļa ar vidējo vispārējo vai pamata izglītību;
- narkotiku lietošanas stāžs lielākajai daļai 10 un vairāk gadi (~87%);
- lietotās vielas – vairums klasificējami kā vairāku vielu lietotāji, amfetamīni, heroīns, citi opioīdi, marihuāna/hašišs.

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Injicēšanas piederumu kopīga izmantošana pēdējo 6 mēnešu laikā

	Pētījuma posma realizācijas gads									
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2012.	2013.	2014.	2016.	2017.
Respondentu skaits, kuri lietojuši šļirces/adatas, kuras jau kāds izmantojis (n)	-	183	191	126	79	41	23	11	37	17
Pilnīgi norādītā informācija (n)	-	607	627	523	498	511	529	539	546	542
Šļirču/adatu kopīgi lietojušo respondentu īpatsvars (%)	-	30,2	30,5	24,1	15,9	8	4,4	2	6,8	3,1

- ✓ Kopīga šļirču/adatu izmantošana – vērojama pozitīva tendence;
- ✓ citu injicēšanas piederumu kopīga lietošana – vērojams samazinājums (21%);
- ✓ jebkuru injicēšanas piederumu kopīga lietošana – 22,1%;
- ✓ gan šļirču, gan citu piederumu kopīga lietošana raksturīgāka ir vīriešiem, gados vecākiem respondentiem, nelatviešiem un Rīgā dzīvojošajiem.
- ✓ 31,4% - pēdējā mēneša laikā nepietiekams šļirču skaits.

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Seksuālā uzvedība

	Pētījuma posma realizācijas gads						
	2009.	2010.	2012.	2013.	2014.	2016.	2017.
Seksuālas attiecības pēdējo 12 mēnešu laikā	83,3	87,3	91,6	93,9	94,4	93,6	91,3
Regulāra seksa partnera esamība	63,8	66,1	72,4	78,5	81,6	82,2	84,6
Seksuālas attiecības ar vairāk nekā vienu partneri pēdējo 30 dienu laikā	26,9	37,1	33,8	37,8	32,5	30,2	28,6
Prezervatīvu pēdējā dzimumakta laikā izmantojušie	48,0	55,7	49,6	58,6	61,7	60,0	59,8

Slimību profilakses un
kontroles centrs

HIV izplatība saistībā ar demogrāfiskajiem rādītājiem

- ✓ No visiem testētajiem – HIV tests pozitīvs 7,7% (n=24) personu, kas kopā ar iepriekšējo gadu pozitīvajiem testa rezultātiem veido prevalenci 25,7% apmērā;
- ✓ nedaudz biežāk inficēti: vīrieši, gados vecāki narkotiku lietotāji, kā arī nelatvieši un Rīgā dzīvojošie.
- ✓ HIV izplatība ir augstāka to narkotiku lietotāju vidū, kuri kaut reizi dzīvē atradušies ieslodzījumā, salīdzinot ar tiem, kuriem ieslodzījuma pieredzes nav – attiecīgi 31,4% un 19,7%;
- ✓ HIV prevalence nedaudz augstāka heroīna lietotāju vidū (25,0%), salīdzinot ar amfetamīna lietotājiem (22,4%).

	HIV		
	2014.	2016.	2017.
Kopā	28,6	25,5	25,7
Vīrieši	30,2	26,0	27,7
Sievietes	25,2	24,3	21,2
Vecums			
Līdz 24 gadiem	13,3	0,0	9,1
25–34 gadi	34,6	28,8	17,2
35–44 gadi	26,5	25,2	31,5
45 gadi un vecāki	23,8	27,4	34,4
Tautība			
Latvieši	20,2	15,7	19,4
Nelatvieši	31,4	27,6	26,6
Dzīvesvieta			
Rīga	30,6	26,2	30,9
Ārpus Rīgas	22,0	23,9	19,4

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Personu, kuras injicē narkotikas, skaits*

Modelis	PRED kritērijs	NVD kritērijs	Kopējais skaits	Reizinātājs	Aprēķins	PWID uz 1000 15-64 gadus veciem iedzīvotājiem
I (zemākā robeža)	532	663	= 1 195	Kohortas rādītājs = 17,70% Proporcija 0,1770	6 751	5,3
IV (augstākā robeža)	532	1 004	= 1 536	95% TI 1,47 – 2,12 (0,1469 – 0,2188)	8 678	6,8
				=	7 715 PWID	6,1

* PWID – persons who injecting drugs

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Atkarību izraisošo vielu lietošanas tendenču analīze ieslodzījuma vietās Latvijā 2018. gadā*

- ✓ 1017 derīgo anketu skaits – reprezentatīvs pret visiem ieslodzītajiem;
- ✓ lielākā daļa vīrieši (91%);
- ✓ vidējais notiesāto personu vecums – 36,2 gadi, mediāna 35 gadi;
- ✓ 50% latvieši, 42% krievu tautības, 8% - citas tautības;
- ✓ lielākoties pamatzglītība;
- ✓ 42% sodu izcieš pirmo reizi, 58% - atkārtoti;
- ✓ lielākā daļa (40%) izcieš sodu saistībā ar narkotikām, ceturtdaļa (24%) - par zādzību.
- ✓ vielas – marihuāna/hašišs, amfetamīni, ekstazi, kokaīns, heroīns, nomierinošie līdzekļi un JPV;
- ✓ jebkuras nelegālās narkotikas jebkad ieslodzījumā lietojuši 32% notiesāto. Pēdējā gada laikā – 17%, bet pēdējā mēneša laikā ieslodzījumā – 8% notiesāto.

*provizoriski, vēl nepublicēti dati

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Injicējamo narkotiku lietošana

	VISI	Vīrieši	Sievietes
Injicējis vielas kaut vienu reizi dzīves laikā	43%	41%	60%
Injicējis vielas kaut vienu reizi pēdējo 30 dienu laikā pirms ieslodzījuma	23%	22%	38%
Injicējis vielas kaut vienu reizi kādā no ieslodzījuma reizēm	19%	20%	6%
Injicējis vielas kaut vienu reizi pašreizējā ieslodzījuma laikā	12%	13%	2%
Injicējis vielas kaut vienu reizi pēdējo 4 nedēļu laikā	4%	4%	2%
Pirmo reizi injicējis vielas jau ieslodzījuma laikā	8%	9%	5%

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Jau izmantotu šļirču/adatu vai citu piederumu izmantošana

	VISI	Vīrieši	Sievietes
Lietojis jau izmantotas adatas dzīves laikā	31%	30%	36%
Lietojis jau izmantotas adatas kādā no ieslodzījuma reizēm	17%	19%	2%
Lietojis jau izmantotas adatas pašreizējā ieslodzījuma laikā	11%	11%	2%
Lietojis jau izmantotas adatas pēdējo 4 nedēļu laikā	4%	4%	5%
Lietojis citus injicēšanas piederumus (karoti/trauku narkotiku pagatavošanai, filtru, vati, skābi/citronu sulu utt.) dzīves laikā	23%	22%	35%
Lietojis citus injicēšanas piederumus (karoti/trauku narkotiku pagatavošanai, filtru, vati, skābi/citronu sulu utt.) kādā no ieslodzījuma reizēm	14%	15%	4%
Lietojis citus injicēšanas piederumus (karoti/trauku narkotiku pagatavošanai, filtru, vati, skābi/citronu sulu utt.) pašreizējā ieslodzījuma laikā	10%	10%	6%

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Tetovēšanas pieredze pie nelicenzētiem speciālistiem

	VISI	Vīrieši	Sievietes
Neprofesionālis taisījis tetovējumus dzīves laikā	51%	52%	38%
Neprofesionālis taisījis tetovējumus kādā no ieslodzījuma reizēm	46%	48%	17%
Neprofesionālis taisījis tetovējumus pašreizējā ieslodzījuma laikā	23%	24%	13%

Slimību profilakses un
kontroles centrs

HIV/AIDS notiesāto vidū (pašu ziņotais)

- ✓ 8% notiesātie norāda, ka ir HIV/AIDS inficēti;
- ✓ salīdzinot ar IeVP datiem, secināts, ka aptaujā iegūts samērā adekvāts pārskats par notiesāto, kuri inficējušies ar HIV/AIDS, īpatsvaru. Izsakot absolūtos skaitļos, pētījuma veikšanas laikā ieslodzījuma vietās bija 302 notiesātie, kuri bija HIV inficēti (8% no visiem ieslodzītajiem). No tiem tikai nedaudz vairāk kā puse saņēma ārstēšanu;
- ✓ cietumā veikts HIV/AIDS tests – 44%. Vairums notiesāto pauž, ka testi nav veikti, vai arī viņi nezina par šāda testa veikšanu.

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Ierobežojoši faktori, kas kavē HIV ārstēšanu ieslodzījuma vietās – ekspertu viedokļi

- ✓ HIV ārstēšana ir brīvprātīga, ne visiem HIV pacientiem ir slikta pašsajūta, līdz ar to daļa pacientu nav motivēti uzsākt ārstēšanu;
- ✓ pacienti tīši nevēlas uzlabot savu veselības stāvokli, jo cer tādā veidā saņemt noteiktas priekšrocības (labāka kamera, labāks ēdiens, biežākas pastaigas, ātrāka atbrīvošana, invaliditātes grupa);
- ✓ ieslodzījuma vietā netiek nodrošināta pietiekami augsta medikamentu kontrole;
- ✓ krievvalodīgo notiesāto vidū pastāv mīts par HIV/AIDS kā par farmācijas uzņēmumu izdomātu slimību.

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Paldies!

diana.vanaga@spkc.gov.lv
www.spkc.gov.lv